

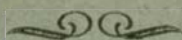
„BIBLIOTEKA RYBACKA”
POD REDAKCJĄ WŁODZIMIERZA KULMATYCKIEGO

Nr. 1.

BOLESŁAW ŚLASKI.

Z DZIEJÓW
NASZEGO RYBOŁÓSTWA
MORSKIEGO

Z ZAPOMOGI WYDZIAŁU RYBACKIEGO
MINISTERSTWA B. DZIELNICY PRUSKIEJ

POZNAŃ 1921

NAKŁADEM, TOWARZYSTWA RYBACKIEGO
NA WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE

K 2040.

25-20

PAŃSTWOWE
MUSEUM ZOOLOGICZNE
BIBLIOTEKA
K 2040

ODBIORCZYM

OSWIECIEŃ

WYDAWCA

WYDAWCA

WYDAWCA

WYDAWCA

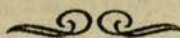
„BIBLIOTEKA RYBACKA“
POD REDAKCJĄ WŁODZIMIERZA KULMATYCKIEGO

Nr. 1.

BOLESŁAW ŚLASKI.

Z DZIEJÓW
NASZEGO RYBOŁÓSTWA
MORSKIEGO

Z ZAPOMOGI WYDZIAŁU RYBACKIEGO
MINISTERSTWA B. DZIELNICY PRUSKIEJ

POZNAŃ 1921
NAKŁADEM, TOWARZYSTWA RYBACKIEGO
NA WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE

44152

PAŃSTWOWE
MUZEUM ZOOLOGICZNE
BIBLIOTEKA
Inw. Nr. K.2040.

Biblioteka Muzeum i Inst. Zoologii PAN

K.2040

100000000330

I. Oplaty rybołówcze w dawnym starostwie Puckiem:

A) według lustracji z 1565 r.

Dochody morza Wielkiego¹⁾

	mk.	gr.	den.
Od 34 sieci niewodowych do łowienia łososi, najmowanych od marca do św. Wojciecha ²⁾ , p. m. 4 .	136	—	—
„ 2 sieci opławnych łososich ³⁾ , p. gr. 6 d. 12 .	—	13	6
„ 7 sieci awerków ⁴⁾ z łodziami, najmowanych trzykroć przez rok, p. gr. 5	5	5	—
„ 3 niewodów na skarpie-flądry ⁵⁾ , którymi łowią od wiosny do św. Jana, p. m. 2.	6	—	—
„ 2 sieci na ryby, zwane gładzcami ⁶⁾ , p. gr. 5 .	—	10	—
„ 24 brodników na tobijaczki ⁷⁾ , po m. 2	48	—	—
„ 4 sieci na śledzie, p. gr. 6/12	—	26	12
„ 18 niewodów na węgorze, którymi łowią od święta Matki Boskiej Siewnej do św. Jadvigi ⁸⁾ , p. m. 4	72	—	—
„ 1 sieci takli ⁹⁾ , do łowienia łososi	—	12	—
Suma .	270	7	—

¹⁾ Pobrzeże Bałtyku, należące do Rzpltej, ciągnęło się od Helu ku ujściu rzeki Piaśnicy, mianowicie do uroczyska, zwanego „Sosnowa Góra“, na długości zatem około 60 kilometrów. Wszakże w epoce 1637 — 1657 r., gdy ziemia Łęborska została wraz z Bytowską wcielona do Korony, zachodnia nadbałtycka ukraina Polski dosięgała jeziora Łebskiego i obejmowała, prócz Pucka, jeszcze jedno miasto portowe Łebę.

²⁾ 23. IV.

³⁾ inaczej pła w n i c a, bez matni, nie w ó d zaś posiada dwa skrzydła i matnię; obie sieci rozjeżdżane są z łodzi (batów, kutrów). Niewód na łososie ma jeszcze odrębną nazwę, ł a z g a r ń (kasz. laskorn), nm. Lachsgarn.

⁴⁾ nm. Haffwerk = Haffsack, wielki węcierz, używany w odnogach morskich, dzisiejszy ż a k.

⁵⁾ skarp, rodzaj flądry (płaszczki), toż co turbot, łac. Rhombus maximu s.

⁶⁾ albo gł a d y s a, flądra gładka, bez kołców na powierzchni ciała, nm. Glatteutte, łac. Rhombus laevis.

⁷⁾ brodnik, niewodek którym się można posługiwać bez użycia łódki czyli brodząc. Tobijaczek, inaczej tobiaszek, tobijak albo do b i j a c h, łac. Ammodytes, mała rybka, używana również jako zanęta na ryby roślejsze, węgorzyca morska.

⁸⁾ od 8. IX. do 15. X.

⁹⁾ rodzaj wędy, którą rybacy zapuszczają na głębi czyli »szorze« urządzając przy niej pławidła i grażąc ku dnu kamieniem; miejsce zanurzenia wody oznaczone bywa sztandarkiem rybackim (stedrem).

Dochody morza Małego, które wokrag mil 7¹⁰⁾

	mk.	gr.	den.
Od bodorów ¹¹⁾ na węgorze, którymi ławiają za pewnemi cechami od św. Marcina do Gromnic ¹²⁾			
p. gr. 6/12	453	—	—
„ 3 niewodów Gdańskich z kołowrotami, p. m. 10	30	—	—
„ 3 niewodów witych ¹³⁾ Puckich, którymi łowią na łodziach, zakładając kotwie, dwakroć do roku	10	12	6
„ 5 niewodów, którymi łowią piskorze, p. gr. 20	5	—	—
„ 5 hrodników Gdańskich, którymi łowią od świątek do św. Dominika ¹⁴⁾ , p. m. 5 ^{1/2}	27	10	—
„ 1 brodnika, którym łowią wszelaką rybę od św. Wojciecha do Świątek	2	10	—
„ 4 wat ¹⁵⁾ na wszelaką rybitwę, p. gr. 6 d. 12 a nadto dają od nich obroki, na każdy dzień po wiaderku ryb.	—	26	12
„ 10 wat na kraby ¹⁶⁾ , p. gr. 5.	2	10	—
„ 14 węd na gładzice, któremi chłopięta łowią, p. gr. 5	3	10	—
„ 3 węd na węgorze, p. gr. 6/12	1	—	—
„ 17 dark ¹⁷⁾ na szczupaki i inną rybę, dwakroć przez rok p. gr. 5	8	10	—
„ 7 sieci awerkowych do łowu pomuchli ¹⁸⁾ p. gr. 5	1	15	—
Suma .	547	4	—

Sumy rybitwy tak z Wielkiego, jako z Małego morza, czyni na rok: liczby pruskiej mk. 81711, liczby polskiej fl. 545 1.¹⁹⁾

B) według lustracji z 1678 r.

Sieci łosośne. Z tych prowent wedle lat nierówny, bo jednego roku więcej niewodów bywa, a drugiego mniej. Zastaliśmy niewodów, którymi robiono, całkowitych 21, nadto szlachecki jeden z Poczernina²⁰⁾, w którym Zamek ma połowę. Płacą od każdego niewodu florenów 16 i dwa dobre łososie, albo

¹⁰⁾ Owe mil 7 to w przybliżeniu rozciągłość krzywej linii brzegowej od południowo-wschodniej kończyny kępy Helskiej do wsi nadbrzeżnej Rewy.

¹¹⁾ albo bodarz, ośc.

¹²⁾ od 11. XI. do 2 II.

¹³⁾ kręcony, wyciągany kołowrotami

¹⁴⁾ do 4. VIII. Zielone Świątki przypadają w okresie od 15. V. do 13. VI.

¹⁵⁾ niewód, zwany dziś również kręcichą.

¹⁶⁾ rak morski, krewetka.

¹⁷⁾ węda obwarowana łąncuszką mosiężnym (strągiewką), który chroni włosień od przecięcia zębami ryby.

¹⁸⁾ dor sz, łac. *Gadus callarius* L.

¹⁹⁾ marka czyli grzywna pruska zawierała 20 groszy, a grosz 18 denarów czyli szelągów i zaś floren czyli złoty — 30 groszy.

²⁰⁾ dziś majątność rządowa; zajmuje wyniosłe położenie nad Wielkim morzem na drodze do Chłapowa i Rożewa.

wogóle florenów 20 na św. Wojciech. Każdego ułowionego jesiotra do Zamku oddać powinni, a według zwyczaju dostają zaś od stopy 3 grosze, nie rachując głowy i ogona.

Skarpowce sieci.²¹⁾ Z tych także prowent nierówny, przeszłego roku było ich 9; od każdego na rok płacą na św. Jan Chrzyciel po fl. 3 gr. 15. Wszelako każdy sołtys strądowny²²⁾ który w skarpowcu part.²³⁾ ma, piątą część dani wytrąca według przywileju.

Sieci gronowce.²⁴⁾ Takież prowent nierówny, jak i z pierwszych; przeszłego roku było ich 7. Płacą od każdego na św. Marcin po fl. 5.

Sieci węgorzyńce.²⁵⁾ Prowent nierówny, przeszłego roku było ich 11; płacą dani do Zamku od jednego na św. Marcin po 5 fl. Wszelako każdy sołtys strądowny, który ma part w tych sieciach, zostą część dani wytrąca wedle przywileju.

Żaki sieci.²⁶⁾ Za każdy żak od św. Jana Chrzyciela do św. Marcina płacić powinni po 12 groszy; roku przeszłego było ich 180. Za każdy zaś żak od św. Marcina do Mięsopest płacić powinni po groszy 6; tego roku było ich 24.

Bodarze. Jest to prowent rybny, co węgorze na morzu biją, wielce nierówny. Od każdego bodarza na rok płacić powinni po groszy 12; przeszłego roku było ich tylko 10.

Waty sieci. Prowent nierówny. Od każdej waty płacą fl. 2; przeszłego roku nie było żadnej.

Kupcy. Gdy chcą na strądzie przy sieciach łosose kupować, powinni dawać wkupnego po fl. 6; przeszłego roku było ich tylko 2.

²¹⁾ skarpowic albo ceza, niniejszy niewód do łowienia skarp i fląder.

²²⁾ sołtys wsi nadmorskiej, który obowiązany był pilnować strądu i czyli brzegu morskiego; podlega on rozkazom starszego strądzkiego i składał następującą przysięgę: „Przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu, w Trójcy Świętej Jedyń-mu, że strąd w granicach, do pilnowania mi wyznaczonych na gruntach JKrMci. Pana naszego Miłościwego, wiernie i szczerze doglądać będę, tak iż najmniejszej rzeczy, którą morze wyrzuci, nie zostawię, lecz zaraz starszemu strądzkiemu o niej oznajmie, aby Zamkowi opowiedział; a niczego choćby najlichszego drewnianka, bez pozwolenia Zamkowego pobrać, ludzi, ani koni, ani też innego bydła, zgoła żadnej rzeczy bez wiadomości Zamkowej na brzeg wysadzić nie dam, ale we dnie i w nocy według możności pilnować będę, aby się tam nic takiego nie stało, o czemby Zamek wiedzieć nie miał. Tak mi Panie Boże dopomóż i Męka Syna Jego“.

W dacie lustracji starszym strądzkim był szlachcic Stanisław Chomętowski, osiadły w Swazewie, sołtysami zaś strądownymi: Daniel Mędrzyński w Ostrowie, Marcin Kluk w Tupadłach, Paweł Bałda w Wielkiejwsi, Jan Kołacz w Chłapowie, Jerzy Kąkol w Jastarni oraz Marcin Sapała w Karwi.

²³⁾ dziel, część z połowu przypadająca.

²⁴⁾ mały niewódek do połowu dołijaków (tobijaków).

²⁵⁾ albo bretliniżnik do połowu bretlingów, tj. małych śledzi, zwanych po urządzeniu sprotami.

²⁶⁾ więcierz na węgorze, bądź opuszczany z łodzi na dno morza w głębokiem miejscu, bądź stawiany na miłkiem miejscu w pobliżu strądu dawniejszy a werk.

Rybacy Gdańscy. Prowent nierówny. Od każdego niewoda płacą na tydzień po fl. 4, póki lowią, bo wolno im wyposażyć; teraz ich jest 2.

Takle-wędy. Wędy te stawiają zimą na łososie; dają od nich po 1 łososiu. Z tych prowent często myli i przez dwa lata całkiem go nie było.

C) według lustracji Helu z 1765 r.

Prowent rybny ze wsi, na Kępie²⁷⁾ zostających do Zamku Puckiego.

Ten prowent nierówny i coraz upada, jakośmy doszli z przesłuchów i okazanych nam rejestrów, do ostatniego tedy roku skłoniliśmy się. Płacą: od sieci łosośnej zł. 20 gr. 20, od gronowca zł. 5 gr. 5, od węgorznika²⁸⁾ zł. 6, od żaka gr. 12, od waty zł. 2 gr. 2, od skarpowca zł. 3 gr. 18.

Suma:	zł.	gr.
od łosośnych sieci	248	—
od węgorznych sieci ²⁸⁾	62	—
od gronowców „	51	20
od żaków „	172	24
od skarpowców „	21	18
od wat „	8	8
Suma	564	10

II. Przepisy rybołówcze w dawnym starostwie Puckiem z 1767 r.

Wszyscy, którzy dozwoloną łowitwę mają, jakkolwiek zostają przy teź wolności będą mogli tylko ryb łowić, ile dla własnego obejścia potrzebują, sprzedawać zaś ryb nikomu nie będzie się godzić pod karą zł. 30.

Pora, w której ryby zwykły się trzeć, ma być przestrzegana, i żaden rybak, choćby wolność rybitwy miał, nie powinien ryb łowić od czasu zeszyłych lodów do św. Jana pod taką karą zł. 30.

Nikt nie powinien się warzyć z bosakiem na ryby chodzić, ani wielkie ryby lub węgorze nim brać pod karą zł. 50, kowale zaś, którzyby ważyli się je sporządzać zapłacą grzywny zł. 50 a bosaki, przez nich wyrobione lub gdziekolwiek znalezione, zabrane być mają.

Oka wszelkich rodzajów sieci nie powinny mieć mniejszej szerokości, jak cal w kwadrat czyli dwa palce wzdłuż i wszerz; ktoby zaś ważył się mieć mniejsze oka w sieci, ten ją utraci i płaci grzywny zł. 10. Na co również garmistrze mają pilnie mieć oko pod grzywną podwójną.

²⁷⁾ półwysep Hel.

²⁸⁾ toż co węgorzynie.

Każdy rybak, gdy nowe ma sieci; winien je pokazać garmistrzowi, iż podług przykazu wyżej wyrażonego są sporządzone, rychlej zaś nie będzie wolno mu nowemi sieciami łowić pod grozą grzywny pieniężnej lub kary na ciele.

III. Opis urzędowy wsi na Helu z r. 1772.

Wieś szlachecka Chałupy albo Budziszewo. Majętność wojewody Pomorskiego, Ignacego hr. Przebendowskiego, dziedzica dóbr Rzuców. W tej wsi jest 11 domostw, zamieszkałych przez rybaków, którzy żyją niemal wyłącznie ze swego rzemiosła; siedząc na Kępie, ze szczerego piasku powstałej, roli nie uprawiają, tylko szczupłe ogródki. Rybitwowie ci płacą do dworu Rzucowskiego po 2 złote, ogółem tedy 22 złote, oraz za odbywanie połowów w Puckiej odnodze morskiej i na Bałtyku składają tamże roczną opłatę, wynoszącą 65 złotych 26 groszy; poza tem, nie są obowiązani ani do danin pospolitych, ani do jakichkolwiek innych posług.

Wieś Jastarnia. Wieś ta należy do ekonomji Puckiej i liczy 30 siedlisk, w których mieszkają sami rybacy. Roli uprawnej mieszkańcy zupełnie nie mają, gdyż glebę stanowi przeważnie piasek zwiewny (wydma), władają natomiast pewnym obszarem pażęci czyli łąk, rozciągających się nad Małym morzem. Z danin opłacają: 1) gruntowe po 2 złote z dymu, razem 60 złotych, 2) od niewodów i niewodków, tudzież od krajówek, tj. jader, do połowu przybrzeżnego używanych, 62 talary i 3) tytułem hyberty czyli chlebów zimowych na utrzymanie wojska koronnego, uiszczali dotąd 30 talarów.

Wieś Kusfeld. Wieś tę zamieszkuje 25 rybołówców, którzy posiadają 5 jader większych i 5 mniejszych. Od każdej sieci większej płacić winni do ekonomji Puckiej 20 złotych, od mniejszej zaś — 5 złotych. Krom tego, uiszczają do Skarbu Koronnego: poboru 60 złotych i pogłównego 32 złote. Domostwa należą do owych rybołówców prawem dziedzicznym i winny być przez nich utrzymywane w stanie używalnym.

Podał Bolesław Ślaski.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

THE ... OF ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

Biblioteka Muzeum i Inst. Zoologii PAN

K. 2040

1000000000330

Drukiem „Poradnika Gospodarskiego”
(Rolnicza Drukarnia Nakładowa)
Poznań